

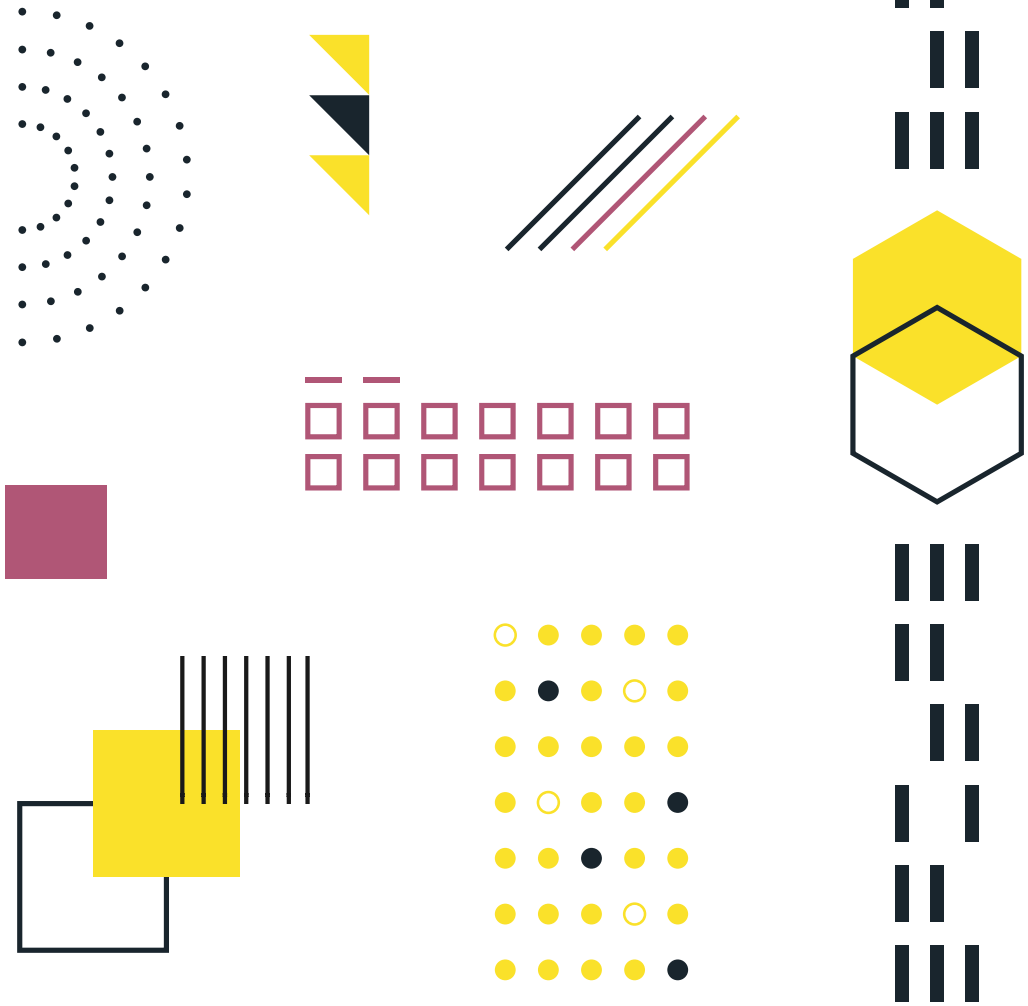
ZNAJ SVOJA PRAVA

Kratak vodič o pravima za trans, inter i rodno varijantne osobe u Crnoj Gori

CRNA GORA
Ministarstvo za ljudska i
manjinska prava

CRNA GORA
Ministarstvo za ljudska i
manjinska prava

Ovaj projekat je finansiralo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Crne Gore. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora/ki i ne odražavaju nužno stav Ministarstva.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

ZNAJ SVOJA PRAVA

Kratak vodič o pravima za trans, inter i rodno varijantne osobe u Crnoj Gori

Želimo da naša zajednica bude informisana o svojim pravima, kao i načinima da se zaštiti od nasilja i diskriminacije! Zato uzmi ovu brošuru da saznaš sve što ti može koristiti da ostvariš svoja prava i na koji način je sistem dužan da te zaštiti u različitim situacijama, kao i kome možeš da se obratiš ukoliko doživiš kršenje svojih prava.

Mi vjerujemo da samo informisana osoba može biti spremna da se zauzme za sebe na potpuno bezbjedan i efikasan način koji joj omogućava da ostvari svoja prava. Zato uplovi u svijet informacija koje ti pružamo u ovoj brošuri i u kojoj ćeš naučiti sve što treba da znaš o svojim pravima!

ZAKONSKI OKVIR ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA TRANS, INTER I RODNO VARIJANTNIH OSOBA

Pravni okvir u Crnoj Gori u odnosu na prava LGBTI osoba je značajno napredovao u posljednjih 10 godina, od momenta započinjanja intenzivne javne diskusije o ljudskim pravima LGBTI osoba. Ovaj napredak ogleda se u značajnom stepenu smanjenja nivoa diskriminacije i nasilja prema LGBTI osobama, kao i znatno većem stepenu prihvatanja LGBTI osoba u društvu Crne Gore.

Šta ovo znači za nas - transrodne, rodno varijantne i interpolne (TIRV) osobe?

Pravni okvir poštovanja ljudskih prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba i dalje nije potpun. **Pravno prepoznanje roda** je još uvijek moguće samo uz preduslov za obavljanjem hirurških zahvata koji podrazumijevaju **sterilizaciju**¹, čime se grubo krše naša ljudska prava, a pravo na samoodređenje nam je onemogućeno.

SAMOODREĐENJE podrazumijeva pravo svake osobe da sama definiše svoj identitet, koji god to identitet bio - nacionalni, vjerski, etnički, seksualni, rodni ili bilo koji drugi. **Samoodređenje ne smije biti uslovljeno zahtjevima da se moraš podvrgnuti bilo kojoj medicinskoj intervenciji, uključujući hormonsku terapiju i/ili operativne zahvate, a naročito one koji mogu dovesti do sterilizacije i neplodnosti.**

1 Sterilizacija podrazumijeva sve medicinske intervencije koje mogu dovesti do neplodnosti, uključujući operativne zahvate uklanjanja/mijenjanja polnih organa, kao i hormonsku terapiju.

Operacije "normalizacije pola" još uvijek se sprovode nad interpolnom djecom, te zaštita njihovog tjelesnog integriteta nedostaje. Ovo znači da interpolne bebe često prolaze kroz operativne zahvate kojima im se određuje pol, a koji nijesu neophodni radi očuvanja njihovog zdravlja i funkcionalnosti urinarnih i/ili genitalnih organa.

TJELESNI INTEGRITET podrazumijeva pravo osobe na sopstveno nesmetano tjelesno postojanje. **Ovo znači da svaka osoba ima pravo samostalno, donositi odluke o sopstvenom tijelu, te ne smije biti primorana da donese bilo kakvu odluku o mijenjanju svog tijela kako bi pristupila nekom pravu.**

Transrodne, rodno varijantne i interpolne osobe koje su lezbejke, gej ili biseksualne, još uvijek nemaju mogućnost ostvarivanja jednakosti u odnosu na svoja partnerstva, jednako kao što imaju heteroseksualne **cisrodne**² osobe.

2 Termin "cisrodne" osobe odnosi se na sve one osobe čiji je rodni identitet isti kao i pol koji im je pripisan na rođenju. Ovaj termin se koristi kako bi se umanjila stigma i negativna konotacija oko termina "transrodne" osobe i ukazalo da biti transrodan je jedna od varijacija ljudskog rodnog identiteta.

U nastavku slijedi pregled zakonske regulative koja pruža zaštitu tvojih ljudskih prava ukoliko si transrodna, rodno varijantna i/ili interpolna osoba.

Takođe, moći ćeš da se upoznaš sa nekim primjerima kršenja prava koje smo zabilježili/e kako na društvenom, tako i institucionalnom nivou, a koji će ti potencijalno pomoći da lakše prepoznaš diskriminaciju i/ili nasilje.

ZABRANA DISKRIMINACIJE

Ustav Crne Gore garantuje zaštitu ljudskih prava i sloboda (čl. 6), zabranjuje

izazivanje ili podsticanje mržnje po bilo kom osnovu (čl. 7), kao i direktnu i indirektnu diskriminaciju na bilo kom osnovu (čl. 8), kreirajući na taj način i osnovu za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba, te potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu (čl. 9). Takođe, Ustav garantuje da se privremena ograničenja ljudskih prava i sloboda ni u kom slučaju ne mogu vršiti na osnovu pola, nacionalnosti, rase, vjere, jezika, etničkog ili društvenog porijekla, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja ili bilo kakvog drugog ličnog svojstva (čl.25), a takođe propisuje i pravo na privatni i porodični život (čl. 40), te zaštitu dostojanstva i sigurnosti čovjeka, kao i fizičkog i psihičkog integriteta (čl. 28).

Zakon o zabrani diskriminacije striktno zabranjuje diskriminaciju po osnovi seksualne orijentacije, rodnog identiteta i interseksualnih karakteristika (čl. 19), uz jasno objašnjenje navedenih pojmova. Dodatno, isti zakon definiše govor mržnje kao poseban oblik diskriminacije po navedenim osnovama (čl. 9a).

Zakon o rodnoj ravnopravnosti takođe garantuje zaštitu na osnovi rodnog identiteta, kroz zaštitu ne samo muškaraca i žena, već i "osoba različitih rodnih identiteta" jednako u svim sferama socijalnog života, te zabranjuje diskriminaciju osobe na osnovu "promjene pola" (čl. 1 i čl. 4).

BEZBJEDNOST I JAVNI GOVOR

Krivični zakon definiše seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao otežavajuće okolnosti u slučajevima zločina iz mržnje, kao i govora mržnje (čl. 42a i čl. 443).

Zakon o medijima propisuje da je zabranjeno objavljivanje informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv osoba ili grupe osoba zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, vjeri, naciji, etničkoj grupi, polu ili *seksualnoj opredijeljenosti* (Čl. 23).

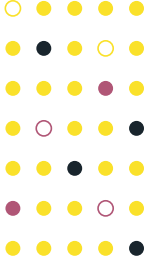
Zakon o elektronskim medijima propisuje da se AVM uslugom ne smije podsticati, omogućavati podsticanje ili širiti mržnja ili diskriminacija po osnovu rase, etničke pripadnosti, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, *rodnog identiteta ili polne orijentacije* (Član 48).

Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima propisuje da programski sadržaji elektronskih medija ne smiju biti usmjereni na kršenje zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina ili izazivanje nacionalne, rasne i vjerske netrpeljivosti ili mržnje. U programima elektronskih medija zabranjeno je emitovanje programskih

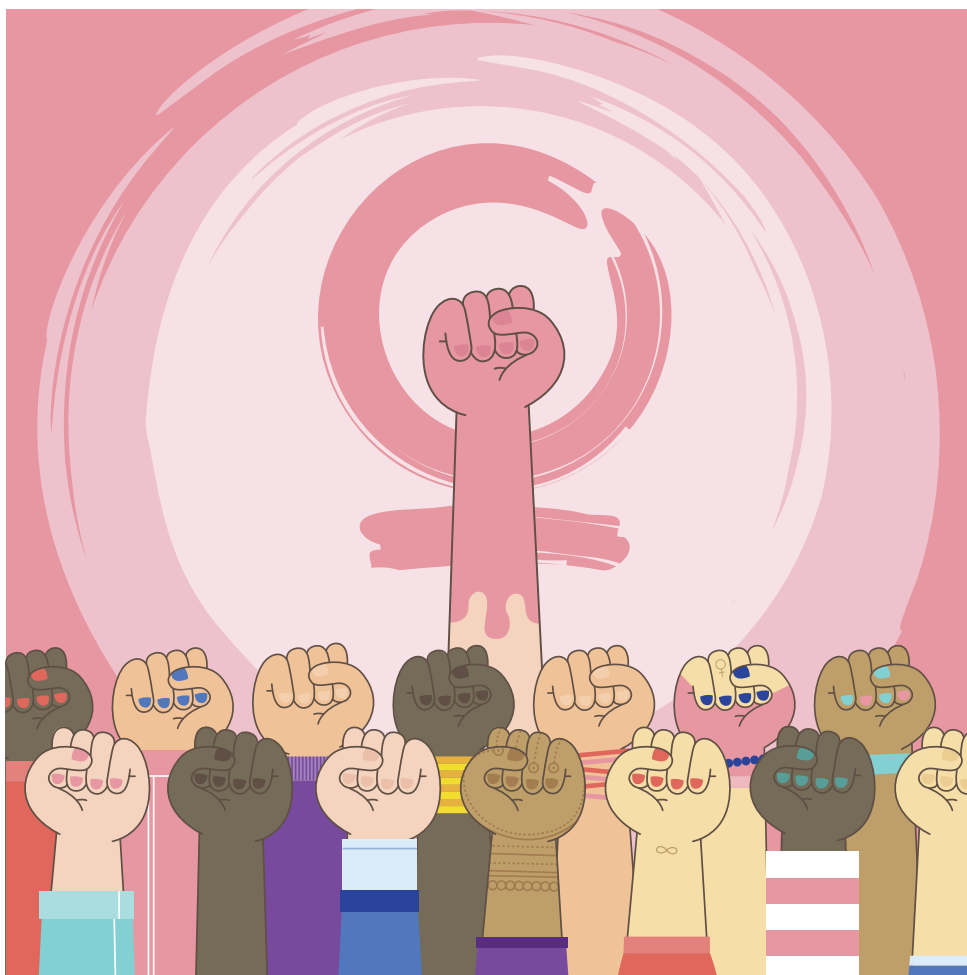
sadržaja kojim se potencira pripadnost etničkoj grupi, *polu ili seksualnoj opredijeljenosti* kao obliku diskriminacije prema njima. Elektronski mediji su dužni da izbjegavaju korišćenje uvredljivih termina koji bi se mogli povezati sa određenom društvenom grupom (Čl. 17).

Zakon o javnom redu i miru zabranjuje uvrede na javnom prostoru (čl. 7), kao i uvrede zasnovane na ličnim karakteristikama (čl. 19). *Govor mržnje na internetu* je takođe pokriven Zakonom o javnom redu i miru, kojim se prepoznaju kršenja koja narušavaju javni red i mir putem djelovanja putem mreža elektronskih komunikacija (čl. 4), *ali se ne spominje seksualna orijentacija, rodni identitet, rodno izražavanje ili polne karakteristike*.

Pored nacionalnog zakonodavstva, u Crnoj Gori postoji i nezavisno samoregulatorno tijelo - **Medijski savjet za samoregulaciju**, koji okuplja 19 crnogorskih medijskih profesionalaca/ki i ima ulogu u prikupljanju, analizi i odlučivanju po žalbama koje krše novinarski kodeks. *Kodeks strogo zabranjuje spominjanje seksualne orijentacije i rodnog identiteta u izvještavanju, osim kada je to potrebno radi informiranja javnosti o nekom pitanju.*

Takođe, tijelo koje je važno za bezbjednost je Tim povjerenja između Uprave policije i LGBTI zajednice, u kojem se nalaze predstavnici/e Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova, Asocijacije Spektra, NVO Juventas, LGBTIQ Asocijacije Queer Montenegro, LGBT Forum Progres i LGBTIQ Socijalni centar. U svakom gradu postoje i kontakt policajci/ke za LGBTI osobe, koje možeš tražiti ukoliko želiš da prijaviš nasilje.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Zakon o zdravstvenoj zaštiti garantuje pravo na zdravstvenu zaštitu "u skladu sa najvišim mogućim zdravstvenim standardima i postignućima moderne medicinske teorije i prakse", zabranjujući diskriminaciju po osnovi seksualne orijentacije i rodnog identiteta (čl. 4 i čl. 5).

Zakon o pravima pacijenta obezbeđuje pravo na ljudsko dostojanstvo, fizički i mentalni integritet i poštovanje ljudskih prava (čl. 1).

Zakon o zdravstvenom osiguranju pruža pravo transrodnim osobama na zdravstvenu zaštitu u pogledu procesa prilagođavanja pola, koja je pokrivena iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja **u punom iznosu ukupnog troška** (čl. 16), **uz plaćanje participacije**. Zdravstvene usluge iz stava 1 ovog člana i iznos participacije, kao i način plaćanja participacije propisuje Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada), na predlog Ministarstva. Za izvršenu zdravstvenu uslugu iz člana 17 ovog zakona, davalac zdravstvene usluge dužan je da osiguranom licu izda dokaz o izvršenom plaćanju participacije koji, pored podataka propisanih zakonom kojim se uređuje porez na dodatu vrijednost, mora da sadrži i punu cijenu zdravstvene usluge, iznos participacije iskazan u procentu u odnosu na cijenu zdravstvene usluge i nominalni iznos

participacije iskazan u eurima (čl. 18). Bližu sadržinu i obrazac dokaza o izvršenom plaćanju participacije propisuje Fond, uz saglasnost Ministarstva.

Oslobođeni su od plaćanja participacije: 1) djeca iz člana 12 ovog zakona; 2) žene u toku trudnoće, porođaja i godinu dana nakon porođaja; 3) osigurana lica starija od 67 godina života; 4) davaoci organa, tkiva i ćelija u svrhu liječenja; 5) dobrovoljni davaoci krvi, koji su krv dali više od deset puta; 6) korisnici socijalno-zaštitnih prava i članovi njihovih porodica, ako nijesu osigurani po drugom osnovu; 7) korisnici najniže penzije u Crnoj Gori za prethodnu kalendarsku godinu, po podacima organa uprave nadležnog za poslove statistike i članovi njihovih porodica, ako nijesu osigurani po drugom osnovu; 8) borci, vojni invalidi, civilni invalidi rata, korisnici prava na novčanu naknadu materijalnog obezbjeđenja boraca, kao i članovi njihovih porodica, ako nijesu osigurani po drugom osnovu; 9) osiguranici iz člana 6 stav 1 tač. 11 i 20 i stav 2 ovog zakona; 10) slijepa i gluvonijema lica i lica sa autizmom; i 11) osigurana lica za liječenje osnovnog oboljenja i stanja i to: malignih bolesti, hemofilije, šećerne bolesti, cistične fibroze, intelektualnog invaliditeta sa IQ 69 i manje, psihoze, epilepsije, multiple skleroze, mišićne distrofije, cerebralne paralize, paraplegije i

kvadriplegije, hronične bubrežne insuficijencije (dijaliza), sistemskih autoimunih bolesti, HIV i zaraznih bolesti, Hepatitisa B i Hepatitisa C, urođenih nedostataka gornjih ili donjih ekstremiteta i smetnji u razvoju. Bliže uslove za ostvarivanje prava iz stava 1 ovog člana propisuje Fond, uz saglasnost Ministarstva.

Na osnovu Zakona, takođe, transrodne osobe imaju pravo na lijekove sa osnovne i doplatne liste lijekova (čl. 22). Ovo obuhvata i hormonsku terapiju, odnosno testosteron, estradiol i blokatore testosterona, koje imaš pravo primiti u Domu zdravlja, ili kupiti u apoteci te refundirati u Fondu za zdravstveno osiguranje.

Pravilnik o utvrđivanju medicinskih razloga za promjenu pola donesen je od strane Ministarstva zdravlja, te definiše kriterijume za pristup pravu na pokrivanje troškova procesa prilagođavanja pola kroz obavezno zdravstveno osiguranje. Na osnovu pravilnika, medicinski razlozi za promjenu pola osiguranog lica utvrđuju se: pregledom na nivou primarne zdravstvene zaštite, pregledom i dijagnostikovanjem doktora specijaliste interne medicine (opšta interna medicina, endokrinologija), doktora specijaliste hirurgije (opšta hirurgija, plastična i rekonstruktivna hirurgija, urologija i ginekologija), po potrebi i drugih doktora specijalista ili specijalista užih grana medicine, izvještajem psihijatra i psihologa, i socijalnom anamnezom socijalnog radnika. Mišljenje o postojanju medicinskih

razloga za promjenu pola osiguranog lica daje konzilijum doktora medicine odgovarajuće specijalnosti Kliničkog centra Crne Gore. Pravilnik obezbjeđuje mogućnost pristupanja procesu prilagođavanja pola transrodnim osobama starijim od 16 godina.

Na osnovu pomenutog Pravilnika, da bi pristupio/la hirurškom procesu prilagođavanja pola potrebno je da skupiš mišljenja i preporuke za operativne zahvate navedenih lekara/ki, a zatim da ih predaš Konzilijumu urologa zajedno sa predračunom institucije u kojoj planiraš obavljanje operativnog zahvata, te pozitivno mišljenje ovog Konzilijuma da predaš Fondu za zdravstveno osiguranje, nakon čega ćeš dobiti odobrenje za operaciju.

ZAPOŠLJAVANJE I RADNA PRAVA

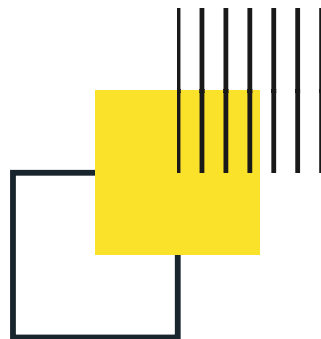
Zakon o radu propisuje da je zabranjena neposredna i posredna diskriminacija lica koja traže zaposlenje, kao i zaposlenih, s obzirom na rasu, boju kože, nacionalnu pripadnost, društveno ili etničko porijeklo, vezu sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jezik, vjeru ili uvjerenje, političko ili drugo mišljenje, **pol, promjenu pola, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, zdravstveno stanje, invaliditet, starosnu dob, imovno stanje, bračno ili porodično stanje, trudnoću, pripadnost grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji, sindikalnoj ili drugoj organizaciji, ili neko drugo lično svojstvo (čl. 7).** Diskriminacija iz čl. 7 ovog zakona zabranjena je u odnosu na: 1) uslove zapošljavanja i izbor kandidata za obavljanje određenog posla; 2) uslove rada i prava iz radnog odnosa; 3) obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje; 4) napredovanje na poslu; I 5) otkaz ugovora o radu. (2) Odredbe ugovora o radu kojima se utvrđuje diskriminacija po nekom od osnova iz čl. 7 i 8 ovog zakona su ništave.

U Crnoj Gori ne postoje podaci o ekonomskom statusu i stepenu zapošljenosti transrodnih i interpolnih osoba. Podaci kojima raspolaže Asocijacija Spektra ukazuju da je većina transrodnih osoba koje su korisnici/e socijalnih servisa

Spektre, nezapošljena ili zapošljena bez prijave rada, pri čemu veliki broj njih krije svoj rodni identitet od poslodavaca/ki. Nedostatak zaštite u obrazovanju, dovodi do visoke stope nezaposlenosti trans osoba, koje se često susrijeću sa diskriminacijom od strane poslodavaca/ki koji odbijaju da im pruže zaposlenje usljed nesklada između oznake pola u dokumentima i rodnog izražavanja, ili da ih zaštite na radnom mjestu od različitih oblika nasilja. Samim tim, prema podacima Asocijacije Spektra većina trans osoba nalazi poslove na crnom tržištu, dok se neke od njih bave seksualnim radom kao jednim vidom obezbjeđivanja sredstava neophodnih za egzistenciju.

Iskustvo je do sad pokazalo da poslodavci/ke često govore da "ne smiju" da zaposle transrodne osobe ukoliko im dokumenta nijesu u skladu sa društvenom normom rodnog izražavanja i izgledom. Važno je da znaš da ovo nije istina i da dokumenta koja posjeduješ ne smiju biti prepreka tvom zapošljenju.

Ukoliko dođeš u situaciju da izgubiš posao zbog otkrivanja svog rodnog identiteta, imaš pravo na prijavu diskriminacije, te nam se možeš obratiti kako bismo ti pružili/le podršku u tom procesu i pružili/e ti informacije o načinima kako da dobiješ besplatnu pravnu pomoć.

Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti propisuje da socijalna i dječja zaštita ima za cilj unaprjeđenje kvaliteta života i osnaživanje za samostalan i produktivan život pojedinca i porodice, te u ostvarivanju ciljeva socijalne i dječije zaštite garantuje posebnu zaštitu djetetu, mladoj osobi, a zatim i odrasloj i staroj osobi koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite (Čl.4).

Strani državljani koji imaju privremeni boravak ili stalno nastanjenje u Crnoj Gori, jednaki su u ostvarivanju prava na obrazovanje sa crnogorskim državljanima, u skladu sa posebnim zakonom. (Čl. 9.)

Zabrana diskriminacije je jedan od osnovnih principa socijalne zaštite i to po osnovu: rase, pola, starosti, nacionalne pripadnosti, socijalnog porijekla, **seksualne orijentacije**, vjeroispovijesti, političkog, sindikalnog ili drugog opredjeljenja, imovnog stanja, kulture, jezika, invaliditeta, prirode socijalne isključenosti, **pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili drugog ličnog svojstva**.

Crna Gora nema nijedan uspostavljen socijalni servis podrške LGBTIQ osobama, već sve servise

podrške pružaju isključivo LGBTIQ organizacije. Ovo podrazumijeva:

- ▶ Drop in centar NVO Juventas, koji je prvi i jedini centar ovog tipa u Crnoj Gori, a u kojem LGBTIQ osobe imaju pristup ljekaru/ki, psihološkoj podršci, servisu prevencije HIV-a i polno prenosivih infekcija (u saradnji sa Kvir Montenegro), socijalnim radnicima/cama i vršnjačkoj podršci;
- ▶ LGBTIQ Sklonište organizacije LGBT Forum Progres;
- ▶ Besplatnu pravnu pomoć i podršku u pratnji povjerljivog lica, koju pruža Kvir Montenegro;
- ▶ Socijalne servise za transrodne osobe u organizaciji Asocijacije Spektra (grupa samopodrške, vršnjačka podrška, pratnja u ulozi povjerljivog lica).

U okviru Asocijacije Spektra postoje socijalni servisi koji ti mogu biti od koristi!

Grupa samopodrške za transrodne i rodno varijantne osobe, formirana je 2013. godine u okviru programa za zaštitu i promociju ljudskih prava trans osoba LGBTIQ Asocijacije "Kvir Montenegro". Glavni motiv za formiranje grupe bila je potreba za međusobnim ohrabriranjem i podrškom trans osoba. U grupi se obrađuju brojne teme od značaja za trans zajednicu, kao što su: tranzicija i dijeljenje iskustva o istoj, proces coming out-a, mehanizmi odbrane od diskriminacije i nasilja, prihvatanje svog identiteta i tijela, seksualno i reproduktivno zdravlje i brojne druge. Kako trans osobe trpe najveći stepen nasilja, uznemiravanja i diskriminacije i istima su konstantno izložene/i, snažna podrška onih koji/e su uspjeli_e da savladaju sve probleme sa kojima su bili/e suočeni/e je od velike važnosti za psihičko i fizičko zdravlje onih koji_e su tek na početku procesa prihvatanja. Svjesni/e ranjivosti naše zajednice i konstantne izloženosti trans osoba različitim oblicima nasilja, osigurali_e smo da je grupa samopodrške vođena od strane iskusnih trans aktivista/kinja, kao i jasnim pravilima koja garantuju siguran prostor za osobe različitih identiteta i iskustava. Grupa se održava jednom nedjeljno u prostorijama Drop in centra NVO Juventas.

Individualne konsultacije su prostor za vršnjačku podršku za trans i rodno varijantne osobe, gdje možeš da dođeš i razgovaraš u prijatnoj atmosferi sa iskusnim trans aktivistima_kinjama, koji/e su edukovani/e u polju vršnjačkog savjetovanja, kao i terenskog rada na prevenciji HIV-a i polno prenosivih infekcija. Ako želiš da razgovaraš i na l, o svom identitetu, poimanju svog tijela, samopouzdanju i razvijanju ljubavi prema sebi, procesu prilagođavanja pola, otkrivanju svog identiteta svojoj okolini, nošenju sa prihvatanjem u porodici, diskriminaciji i/ili nasilju, zdravlju, pravnom priznanju roda, razmijeniš iskustvo ili imaš neke dileme, ovo je pravo mjesto za tebe! Individualne konsultacije su mjesto na kojem, takođe, možeš dobiti podršku ukoliko imaš problema sa pristupom zdravstvenim uslugama, socijalnim sistemskim servisima, prilikom podnošenja zahtjeva za promjenu ličnog imena i/ili oznake pola u dokumentima, promjene diploma i drugih ličnih dokumenata, ukoliko ti treba podrška prilikom prijave nasilja, ali i bilo šta drugo u čemu smatraš da ti možemo pomoći.

Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju

Jednakost: Crnogorski državljani su jednaki u ostvarivanju prava na obrazovanje, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, vjeru, socijalno porijeklo, invaliditet ili drugo **lično svojstvo**.

Strani državljani koji imaju privremeni boravak ili stalno nastanjenje u Crnoj Gori, jednaki su u ostvarivanju prava na obrazovanje sa crnogorskim državljanima, u skladu sa posebnim zakonom. (Čl. 9.)

Zabrana diskriminacije: U ustanovi nije dozvoljeno: fizičko, psihičko i socijalno nasilje; zlostavljanje i zanemarivanje djece i učenika; fizičko kažnjavanje i vrijeđanje ličnosti, odnosno seksualna zloupotreba djece i učenika ili zaposlenih i svaki drugi oblik diskriminacije u smislu zakona. (čl. 9a)

U svakoj školi postoji **školski tim za zaštitu dece od nasilja** koji čine: uprava škole (direktor/ica), stručni saradnici/e i nastavnik/ca koji/a je u neposrednom kontaktu sa detetom. Uloga tima je da zaposlenima olakša proceduru pomoći deci kada se posumnja da su izložena nekoj vrsti nasilja. Zatim, ostvaruje komunikaciju škole sa Centrima za socijalni rad i ostalim pojedincima/kama ili službama koje se bave zaštitom dece od nasilja. Tim brine o organizovanju i sprovođenju mjera plana zaštite, a u vezi su sa školom.

Ukoliko doživiš nasilje i/ili diskriminaciju u školi, zatraži da razgovaraš sa Školskim Timom, obrati se psihološko-pedagoškoj službi, a možeš kontaktirati i nas kako bismo ti pružili/e podršku, ukoliko smatraš da je potrebno, naročito u komunikaciji sa navedenim timom, psihološko-pedagoškom službom, nastavnicima/cama i/ili roditeljima.

Nekad zaposleni/e u školama ne znaju da imaš pravo da ti se obraćaju tvojim izabranim imenom, već je jedna od čestih predrasuda da je potrebno da te oslovljavaju imenom koje ti piše u dnevniku/dokumentima. Važno je da znaš da imaš pravo na oslovljavanje imenom koje si sam/a birao/la i na puno poštovanje rodnih zamjenica koje koristiš!

Pravno prepoznanje roda u Crnoj Gori sprovodi se kroz implementaciju **Zakona o matičnim registrima** (čl. 6) koji omogućava trans osobama da promijene oznaku pola, ali bez jasnih smjernica o samoj proceduri, što u praksi onemogućava transrodnim osobama promjenu oznake pola bez prethodno obavljene sterilizacije. Upravo iz tog razloga, nova Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023., definiše kao jedan od strateških ciljeva kreiranje Zakona o rodnom identitetu koji će biti u potpunosti usklađen sa međunarodnim pravom i obavezama. Prijedlog Zakona o rodnom identitetu koji je predstavljen od strane LGBTIQ Asocijacije Queer Montenegro, NVO Juventas i Institut za pravne studije, a uz konsultacije sa Asocijacijom Spektra, predlaže model pravnog prepoznanja roda bez medicinskih intervencija kao preduslova, te izričito zabranjuje sprovođenje hirurških intervencija korekcije pola (koje nisu zdravstveno indikovane) nad interpolnom djecom i odraslim osobama, bez njihovog pristanka.

Transrodne osobe nemaju mogućnost pravnog priznanja roda bez prethodnog podvrgavanja medicinskim intervencijama koje podrazumijevaju sterilizaciju. Ovakva praksa je u potpunosti u suprotnosti sa međunarodnim pravom i presudama Evropskog suda

za ljudska prava, koji je 2017. u slučaju *A.P., Nicot, Garçon v. France*, donio presudu kojom sterilizaciju i sve intervencije koje mogu dovesti do sterilizacije, uključujući hormonsku terapiju, kao preduslov za pravno prepoznavanje roda, smatra jasnim kršenjem ljudskih prava.³

Ovakva situacija stavlja trans osobe u poziciju neminovnog izbora između integriteta svog tijela i ličnosti, te potencijalnih zdravstvenih rizika i pristupanja pravu na promjenu oznake pola u dokumentima, odnosno življenju života u kojem nesklad između dokumenata i rodnog izražavanja donosi nasilje i diskriminaciju u svakoj situaciji koja zahtijeva davanje ličnih dokumenata na uvid (prelazak granice, banka, pošta, traženje zdravstvenih usluga, pristup institucijama, itd). Međutim, promjena ličnog imena u dokumentima je moguća bez prethodnih medicinskih intervencija ili započetog procesa tranzicije.

³ Gatineau-Fattaccini, Thouin-Palat, Boucard, Fournier, J., & Pierrat, E. (2017). *Affaire A.P., Garçon et T Nicot c. France*

Usvajanje Zakona o rodnom identitetu, baziranog na samoodređenju i usklađen sa svim međunarodnim standardima i obavezama, propisano je novom Strategijom za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023., te predviđeno do 2023. godine. Zakon bi trebao da obezbijedi pravno prepoznavanje roda transrodnim osobama, bez zahtjeva za podvrgavanje invazivnim medicinskim intervencijama, poput sterilizacije ili svih drugih intervencija koje mogu dovesti do sterilizacije, uključujući hormonsku terapiju. Dodatno, uklanjanjem transrodnosti sa liste mentalnih poremećaja u novoj reviziji Međunarodne klasifikacije bolesti (MKB-11) od strane Svjetske zdravstvene organizacije, a kojom se

takođe, vodi crnogorski zdravstveni sistem, otvorila se mogućnost za kreiranje i usvajanje Zakona o rodnom identitetu koji je baziran na samoodređenju, odnosno pravu svake osobe da odredi svoj rodni identitet i realizuje ga u pravnom smislu.

Postupak promjene imena u Crnoj Gori regulisan je **Zakonom o ličnom imenu**. Jednom određeno lično ime može se promijeniti. Lično ime ili samo prezime ili samo ime može se promijeniti nakon promjene porodičnog ili ličnog statusa (usvojenje, utvrđivanje očinstva ili materinstva, sklapanje, razvod ili poništenje braka) ili po zahtjevu crnogorskog državljanina (Član 9).

Promjena ličnog imena koja je posljedica promjene porodičnog i ličnog statusa upisuje se u matične registre u skladu sa zakonom. Promjena ličnog imena po zahtjevu (Član 14 i 18) upisuje se u matične registre na osnovu konačnog, odnosno pravosnažnog rješenja o promjeni ličnog imena, u skladu sa zakonom. Matične registre vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore. Za navedene promjene nadležna je Područna jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova u kojoj lice ima prebivalište.

Pravo na slobodan izbor ličnog imena ne smije se ograničiti, osim ako je to potrebno radi zaštite javne bezbjednosti ili prava i sloboda drugih lica. Ovo znači da se promjena imena obavlja na lični zahtev, nije uslovljena „promjenom pola“, a jedino ograničenje koje se odnosi na promjenu imena je zaštita javne bezbjednosti i prava i slobode drugih.

To da se neko ime smatra "muškim" ili "ženskim" ili "rodno neutralnim" ne smije biti prepreka kod promjene imena, bez obzira koji pol ti piše u dokumentima. To znači da ako ti osoblje koje radi u upravi (MUP-u) odbije primiti zahtjev, ili odbiju napraviti promjenu samo zato što se po njihovom mišljenju to ime ne slaže sa polom koji ti je u dokumentima ili slično, znači da to osoblje krši Zakon i slobodno se možeš žaliti na njih. Do sad u Crnoj Gori samo jedna trans žena je naišla na prepreku prilikom mijenjanja imena (da znamo), te je u tom slučaju Zaštitnik ljudskih prava

i sloboda reagovao, a njoj je omogućena promjena ličnog imena. Osim ovog slučaja, postoji mnogo primjera transrodnih osoba koje su uspješno promijenile lično ime. Ukoliko naiđeš na poteškoće prilikom promjene ličnog imena, piši Asocijaciji Spektra, kako bismo ti pružili/e podršku u ostvarivanju ovog prava.

Budući da je promjena imena odvojena od promjene oznake pola u dokumentima, moguće je da ćeš imati npr. "muško" ime i ženski pol ili obratno, te JMBG (matični broj) iz kojeg se može vidjeti pol ostaje isti dok god se i oznaka pola u dokumentima ne promijeni, što nažalost može stvoriti razne probleme i komplikacije (npr. pri zapošljavanju, upisu u školu/fakultet, itd.).

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca u Crnoj Gori prepoznaje **životna partnerstva lica istog pola** iz drugih država te omogućava zaštitu osoba koje su u istopolnim partnerstvima, a traže azil u Crnoj Gori. Dodatno, Zakon prepoznaje članovima/cama porodice i životne partnere/ke, kao i djecu životnih partnera/ki. (čl.7).

Zakon posebno u **razlozima progona** prepoznaje seksualnu orijentaciju, rodni identitet i polne karakteristike:

Razlozi progona mogu biti: - rasa koja podrazumijeva boju kože, porijeklo i pripadnost određenoj etničkoj grupi; - vjera koja podrazumijeva teistička, neteistička i ateistička uvjerenja, učestvovanje ili neučestvovanje u privatnim ili javnim formalnim vjerskim obredima, samostalno ili u zajednici sa drugima, druge vjerske obrede ili izražavanje vjere, ili oblike ličnog ili zajedničkog ponašanja koji se temelje na vjerskom uvjerenju ili iz njega proizlaze; - nacionalnost koja podrazumijeva pripadnost grupi koja je određena po svom kulturnom, etničkom ili jezičkom identitetu, zajedničkom geografskom ili političkom porijeklu ili odnosom sa stanovništvom neke druge zemlje, a može obuhvatiti i državljanstvo; - političko mišljenje koje podrazumijeva mišljenje,

stav ili uvjerenje o stvarima povezanim sa mogućim učiniocima progona iz člana 26 ovog zakona i njihove politike ili metode, bez obzira je li stranac koji traži međunarodnu zaštitu postupao po tom mišljenju, stavu ili uvjerenju; - određena društvena grupa koja podrazumijeva članove koji imaju zajedničke urođene osobine ili zajedničko porijeklo koje se ne može izmijeniti, odnosno karakteristike ili uvjerenja, u toj mjeri značajna za njihov identitet ili svijest da se ta lica ne smiju prisiliti da ih se odreknu, a ta grupa ima poseban identitet u konkretnoj zemlji, jer je društvo koje je okružuje smatra različitom. Zavisno od okolnosti u zemlji porijekla, određena društvena grupa iz stava 1 alineja 5 ovog člana, može označavati i grupu koja ima zajedničke karakteristike **polnog opredjeljenja**, pri čemu se polnim opredjeljenjem ne mogu smatrati djela koja predstavljaju krivična djela u skladu sa zakonodavstvom Crne Gore. Za određivanje pripadnosti određenoj društvenoj grupi iz stava 1 alineja 5 ovog člana ili utvrđivanje osobina takve grupe, uzimaju se u obzir i **karakteristike** vezane za **rodni identitet**, uključujući i **pol**. (čl. 23).

STRATEGIJA ZA UNAPREĐENJE KVALITETA ŽIVOTA LGBT OSOBA U CRNOJ GORI ZA PERIOD 2019-2023

Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023, drugi je strateški dokument koji se bavi specifično ljudskim pravima LGBTI osoba u Crnoj Gori. Strategija ima sveobuhvatan pristup ljudskim pravima LGBTI osoba u Crnoj Gori, te definiše strateške ciljeve i aktivnosti u sljedećim oblastima: društveno prihvatanje LGBTI osoba, bezbjednost i zaštita ljudskih prava LGBTI osoba, zapošljavanje i pristup radu, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita i LGBTI turizam.

NA KOJE SE TO AKTIVNOSTI VLADA OBAVEZALA USVAJANJEM STRATEGIJE?

Polazeći od izazova koji su identifikovani u analizi stanja, Vlada je usvojila Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 kojom su definisani sledeći strateški, odnosno specifični ciljevi koje treba ostvariti, kao i mjere čijom će se realizacijom oni postići:

Strateški cilj 1:

„Unaprijeđeno društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građana/ki ostvarivanju njihovih prava, jačanju nediskriminatornog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije u pogledu prava LGBTI osoba na sopstvenu kulturu.“

Kroz mjere:

- ▶ Edukovati starješine Vojske Crne Gore za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.
- ▶ Promovisati toleranciju i društvenu jednakost LGBTI osoba u sportu.
- ▶ Edukovati sportske radnike/ce za senzibilan rad sa LGBTI osobama.
- ▶ Edukovati predstavnike/ce političkih partija o međunarodnim standardima kada su u pitanju ljudska prava LGBTI osoba.
- ▶ Prevesti, publikovati i promovisati novo izdanje Džogdzakarta principa.
- ▶ Informisati pripadnike/ce Vojske Crne Gore o međunarodnim standardima u vezi sa ljudskim pravima LGBTI osoba.
- ▶ Organizovati fokus grupe sa roditeljima LGBTI osoba u vezi sa obezbjeđenjem podrške LGBTI djeci.
- ▶ Uspostaviti nacionalnu fokal point mrežu predstavnika/ca lokalnih samouprava za promociju ljudskih prava LGBTI osoba.

- ▶ Edukovati nastavno osoblje u osnovnim i srednjim školama o pravima LGBTI osoba.
- ▶ Edukovati stručne saradnike/ce u osnovnim i srednjim školama za pružanje psiho-socijalne podrške u procesu prihvatanja i integracije LGBTI učenika.
- ▶ Sprovesti istraživanje o nasilju među vršnjacima po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i/ili interseksualnih karakteristika u obrazovnim ustanovama.
- ▶ Kontinuirano sprovoditi kampanje za promociju tolerancije i nenasilja među školskom populacijom.
- ▶ U sistemu praćenja i prevencije pojave nasilja među vršnjacima senzibilisati kadar i razviti sistem za prepoznavanje nasilja koje ima porijeklo u seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu i/ili interseksualnim karakteristikama u svim obrazovnim ustanovama.
- ▶ Uraditi uporednu analizu kvalitativne i kvantitativne zastupljenosti LGBTI tematike u nastavnim i programskim sadržajima u osnovnim i srednjim školama u kontekstu najboljih praksi zemalja EU.
- ▶ Uputiti preporuke javnom TV servisu sa akcentom na osnaživanje afirmacije vrijednosti tolerancije i društvenog prihvatanja LGBTI osoba.
- ▶ Edukovati prosvjetne inspektore o normativnom okviru kojim se štite prava LGBTI osoba
- ▶ Nabaviti 5000 publikacija koje se tematski bave LGBTI osobama i kulturnim identitetima koji afirmišu njihovo društveno prihvatanje i distribuirati ih školama u Crnoj Gori.
- ▶ Organizovati izložbe umjetničkih radova LGBTI osoba.
- ▶ Pisanje, priprema i štampa, kao i prevođenje publikacija kojima se afirmišu ljudska prava LGBTI osoba i promovišu kulturni izrazi koji doprinose afirmaciji principa tolerancije i društvenog prihvatanja LGBTI osoba.
- ▶ Sufinansiranje programa i projekata NVO-a koji promovišu i afirmišu prava LGBTI osoba kroz konkurs Ministarstva kulture za NVO sektor.

Strateški cilj 2:

„Unaprijeđen normativni okvir i njegova primjena za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba“.

- ▶ Edukovati pripadnike/ce policije za senzibilan rad sa LGBTI osobama.
- ▶ Edukovati pripadnike/ce policije za procesuiranje zločina iz mržnje prema LGBTI osobama.
- ▶ Edukovati pripadnike/ce policije u Grupi za borbu protiv visokotehnološkog kriminala SKP-a u Upravi policije za suzbijanje govora mržnje na internetu.
- ▶ Kontinuirano realizovati dijalog Uprave policije i LGBTI zajednice o pitanjima bezbjednosti LGBTI osoba.

- ▼ Inkorporirati u nastavni plan i program Policijske akademije temu procesuiranja zločina iz mržnje.
- ▼ Izraditi smjernice za postupanje policijskih službenika/ca tokom procesuiranja slučajeva zločina iz mržnje prema LGBTI osobama.
- ▼ Edukovati tužioce/teljke za senzibilan rad sa LGBTI osobama.
- ▼ Edukovati tužioce/teljke za prepoznavanje i procesuiranje zločina iz mržnje prema LGBTI osobama sa posebnim fokusom na primjeni člana 42a Krivičnog zakona Crne Gore.
- ▼ Edukovati sudije za senzibilan rad sa LGBTI osobama.
- ▼ Edukovati sudije za prepoznavanje i procesuiranje zločina iz mržnje prema LGBTI osobama sa posebnim fokusom na primjeni člana 42a Krivičnog zakona Crne Gore.
- ▼ Uraditi analizu primjene Zakona o zabrani diskriminacije sa aspekta zaštite LGBTI osoba od diskriminacije.
- ▼ Inicirati dijalog sa pravosudnim organima radi uspostavljanja funkcionalnog sistema za prikupljanje raščlanjenih podataka u vezi sa procesuiranim slučajevima zločina iz mržnje prema LGBTI osobama
- ▼ Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima u vezi sa krivično-pravnom i prekršajno-pravnom zaštitom od nasilja i diskriminacije.
- ▼ Edukovati matične službe u lokalnim samoupravama o primjeni Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola.
- ▼ Edukovati nadležne službe u jedinicama lokalne samouprave u primjeni normativnog okvira kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda.
- ▼ Osposobiti zaposlene u organima lokalne samouprave za senzibilan rad sa LGBTI osobama.
- ▼ Kreirati normativni okvir kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda u skladu sa standardima EU.
- ▼ Edukovati zaposlene u službama koje vode postupak po zahtjevu za međunarodnu zaštitu, obavljaju poslove prihvata i smještaja stranaca koji traže međunarodnu zaštitu, azilanata, stranaca sa odobrenom supsidijarnom zaštitom i integracijom lica sa odobrenom međunarodnom zaštitom na temu „Progon po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta i senzibilan sa ovom populacijom.
- ▼ Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima iz Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola.
- ▼ Izraditi informativne materijale za LGBTI lica sa odobrenom međunarodnom zaštitom u Crnoj Gori.
- ▼ Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima iz zakona

kojim će regulisati pravno prepoznavanje roda.

- ▼ Uraditi analizu primjene Zakona o zabrani diskriminacije sa aspekta zaštite LGBTI osoba od diskriminacije.
- ▼ Ocijeniti uticaj obuka za procesuiranje zločina iz mržnje prema LGBTI osobama.

Strateški cilj 3:

„Unaprijeđen pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe.“

- ▼ Informisati poslodavce/ke i sindikate u pogledu antidiskriminacione zaštite LGBTI osoba u sferi zapošljavanja i radnih odnosa.
- ▼ Edukovati medicinske radnike/ce za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.
- ▼ Edukovati stručne radnike/ce u centrima za socijalni rad za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.

- ▼ Uraditi smjernice za postupanje medicinskog osoblja sa transrodnim i interseksualnim osobama i distribuirati ih svim zdravstvenim ustanovama.

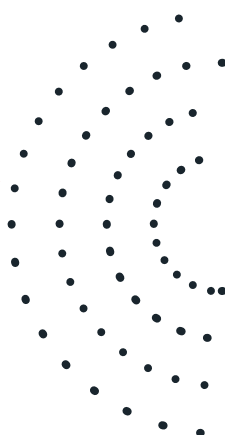
- ▼ Uraditi program razvoja turističke ponude za LGBTI turiste.

- ▼ Mapirati turističke gej frendli lokacije i sadržaje.

- ▼ Konsultantska podrška postupku licenciranja specifičnih LGBTI usluga.

- ▼ Podržati funkcionisanje specifičnih LGBTI usluga kroz javne konkurse za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija.

- ▼ Uraditi analizu tržišta i procjenu potreba u kontekstu LGBTI turističkog tržišta.

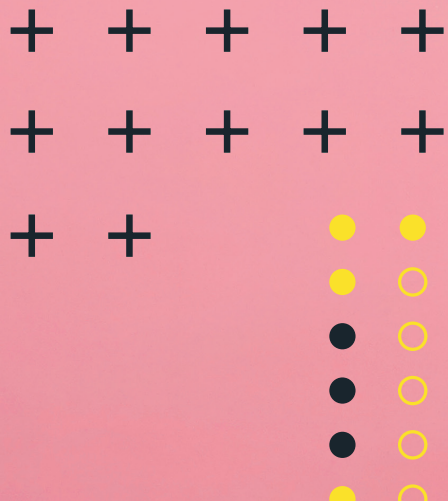
PRAKSA I SLUČAJEVI DISKRIMINACIJE

Napad na H.K. trans ženu u septembru 2017. godine, u Podgorici.

H.K. je pretučena od strane nepoznatog muškarca na ulici u blizini svojeg doma, dok se vraćala kući u noćnim časovima. Incident se desio nakon njene vidljivosti na Povorci Ponosa, koja se desila nekoliko dana prije. Prije nego je pretučena, nepoznati muškarac u pratnji s drugim muškarcem je presreo i rekao joj: "Nećeš mi šetat ovuda pederčino jedna.", nakon što je oborio na zemlju i počeo da je tuče. Nakon što je uspjela da ustane, potrčala je u obližnji supermarket, u koji je pokušala da uđe, što joj radnici/e nisu dozvolili/e jer je bila sa psom. Uspjela je dok je trčala da nazove policiju. Napadač je izvukao iz marketa i nastavio da je tuče, dok ga nije zaustavio nepoznati prolaznik, pružajući joj ruku uz komentar: "Gospodice, jeste li dobro?". Nakon što se ona okrenula i pokazala lice, prolaznik je prokomentarisao: "A ti si muško... Možeš da nastaviš da ga tučeš." Međutim, napadaču je javljeno da policija dolazi, nakon čega je pobjegao, dok ih je H.K. sačekala. Jedan od policijskih inspektora je nakon otkrivanja identiteta napadača, pokušao da je ubijedi da odustane od tužbe, govoreći joj kako je u pitanju "mlad i dobar momak, koji to više neće uraditi", što je ona odbila. Tužilac je okarakterisao slučaj kao nasilničko ponašanje sa elementima zločina iz mržnje, što je tek drugi slučaj okarakterisan na ovaj način, nakon uvođenja zločina iz mržnje u Krivični zakon 2014. godine. Nakon godinu dana sudskog procesa, donesena je prvostepena presuda u kojoj je okrivljeni osuđen na 4 mjeseca zatvora upravo za nasilničko ponašanje sa elementima zločina iz mržnje, što je prva presuda zločina iz mržnje u Crnoj Gori, međutim na Višem sudu u Podgorici, presuda je preinačena u uslovnu kaznu u trajanju od 2 godine.

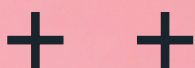
Slučaj 2: Kršenje prava na privatnost H.K., trans ženi u JU Dom zdravlja "Novi blok", Podgorica.

Dana 12.10.2018. godine u Domu zdravlja „Novi blok“ na Zabjelu došlo je do incidenta, kada je H.K. otišla da izvadi krv, i istovremeno primi terapiju kada je medicinska tehničarka koja radi u smjeni nakon što je izvadila krv i primila terapiju, u momentu dok je podnositeljka pritužbe bila u hodniku, rekla medicinskom tehničaru koji joj je vadio krv da je ona transrodna osoba uz čuđenje i glasno smijanje. Nakon što joj je H.K. tražila ime i prezime, što je medicinska tehničarka odbila da joj kaže, odlučila je da prijavi slučaj. Podnositeljka pritužbe se obratila Zaštitniku zbog činjenice što je više puta bila žrtva nasilja kako od poznatih tako i nepoznatih počinitelaca, i samim iznošenjem informacija od strane medicinske tehničarke koja je otkrila informacije koje se tiču terapije i njenog procesa prilagođavanja pola drugim medicinskim službenicima, grubo krše njeno pravo na privatnost, te je navode na zaključak da će isti taj medicinski tehničar širiti informacije o njenoj privatnosti i samim tim dovesti je do novog nasilja. Zaštitnik je u datom slučaju utvrdio povredu prava na privatnost, te omogućio medijaciju na sastanku između predstavnika/ca Doma zdravlja Podgorica, podnositeljke tužbe i Asocijacije Spektra, na kojem su se predstavnici/e JU Dom zdravlja upoznali/e sa problemima sa kojima se suočavaju transrodne osobe, te obavezali/e na preduzimanje koraka u cilju zaštite ljudskih prava i prava pacijenata transrodnih i interpolnih osoba.

Slučaj 3: Napad na transrodnog učenika N.I., aktivistu Asocijacije Spektra, u martu 2018. godine:

N.I. je u kontinuitetu doživljavao nasilje u JU Srednjoj medicinskoj školi i Učeničkom domu u Podgorici tokom 2017/2018. godine. Većina profesora/ki u njegovoj srednjoj školi odbila je da koristi njegovo izabrano ime, a većina učenika/ca u školi, kao i Učeničkom domu, uznemiravali su ga verbalno ili fizički. Nakon što se obratio Spektri, tražeći podršku i pomoć, Spektra je podnijela zahtjev upravi studentskog doma da utiče na vaspitače/ce koji su odbili da ga podrže i time obeshrabre učenike/ce u vršenju daljeg nasilja. Problem nije riješen odmah, što je za posljedicu imalo da ga je nekoliko učenika/ca napadalo, nanoseći mu lakše povrede, koje su se dogodile nakon što je N.I. javno govorio o svom rodnom identitetu. Slučaj je prijavljen policiji, koja je identifikovala napadače, i predala slučaj državnom tužiocu. Slučaj je završio opomenama za 2 napadača, dok su ostali obilježeni kao svjedoci. Nakon ovog događaja, N.I. je napustio Učenički dom, gdje se nije osjećao sigurno, jer se uznemiravanje nije zaustavilo, a dio vaspitača/ica u Učeničkom domu nastavilo je iskazivanje neprihvatanja njegovog rodnog identiteta. Nakon što je neko kratko vrijeme boravio u prijateljskoj kući, ostao je bez mjesta za boravak, nakon čega je Asocijacija Spektra podnijela zahtjev studentskom domu da mu pomogne u ovoj konkretnoj situaciji, a da ga zaštiti od daljnjeg nasilja. Odgovor menadžmenta Studentskog doma je primjer dobre prakse, jer su prevladali interna pravila i primili ga natrag u studentski dom, dajući mu posebnu prostoriju u kojoj može biti zaštićen i siguran.

O SPEKTRI

Asocijacija Spekra je jedina organizacija u Crnoj Gori koja se bavi specifično zaštitom i promocijom ljudskih prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba. Čine je transrodni/e i rodno varijantni/e aktivisti/kinje. Osnovana je u martu 2017. godine, nakon višegodišnjeg djelovanja neformalne grupe "Transovci" kroz Queer Montenegro.

Naša misija, vizija i vrijednosti

Vizija Spektre je društvo u kojem sve osobe uživaju jednaka prava, u kojem se svi identiteti i tijela poštuju, a razlike slave.

Misija Spektre je iskorjenjivanje rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori, kroz stvaranje jakog, vidljivog pokreta, javno zagovaranje, edukaciju i aktivno uključivanje trans, rodno varijantnih i interpolnih osoba u kreiranje i sprovođenje politika koje obezbjeđuju jednakost, te poštovanje različitosti.

VRIJEDNOSTI ORGANIZACIJE

Pacifizam – Mi vjerujemo u postojanje bez praktikovanja nasilja u bilo kojem obliku. Oštro se protivimo svakoj praksi koja predstavlja fizičko, psihološko, seksualno i/ili sistemsko nasilje.

Samoodređenje – Smatramo da svaka osoba ima ekskluzivno pravo da sama definiše svoj/e

identitet/e, te se zalažemo za pravno prepoznanje i poštovanje istih identiteta.

Feministički principi – Vjerujemo u rodnu ravnopravnost osoba svih rodnih identiteta i/ili polnih karakteristika.

Intersekcionalnost – U našem aktivizmu vodimo se principom intersekcionalnosti koji prepoznaje da svi/e imamo više identiteta, te da možemo doživljavati opresiju na osnovu više ličnih karakteristika i/ili pripadnosti različitim grupama, pri tome ne dajući primat nijednoj od njih.

Poštovanje identiteta, ličnog integriteta i iskustava – Vjerujemo u autentičnost svačijeg identiteta i iskustava, ne ulazeći u propitivanje istih. Smatramo da je lični integritet nepovredivo pravo svakog ljudskog bića, te se naročito posvećujemo zaštiti istog.

Transparentnost u radu – Posvećeni smo aktivnom i kontinuiranom komuniciranju sa TIRVQ zajednicom i opštom javnosti, sa ciljem održavanja našeg rada u potpunosti transparentnim. Smatramo da je transparentan način rada neophodan kako bi zajednica za koju se zalažemo bila u svakom trenutku upoznata sa našim aktivnostima i razlozima iza istih.

Timski rad i kultura dijaloga
– Vjerujemo u aktivizam koji dolazi iz asertivne komunikacije, dijeljenja odgovornosti, te zajedničkog odlučivanja. Ne uzmičemo pred poteškoćama i konfliktima, već ih zajedno rješavamo.

Kritičko promišljanje – Aktivno učestvujemo u pitanjima od značaja za TIRVQ zajednicu i opštu javnost, uz kritički pristup i podsticanje kritičkog mišljenja. Spremno dočekujemo i kritiku našeg rada, te aktivno radimo na unapređenju istog.

Integritet – Donosimo odluke u skladu sa vrijednostima i ciljevima organizacije, ne dopuštajući kompromise koji ih mogu narušiti. Ne pristajemo na političke pritiske, ne trgujemo s ljudskim pravima, ne podržavamo one koji/e ne dijele naše vrijednosti.

KONTAKT ZA PODRŠKU

Ukoliko si transrodna, rodno varijantna i/ili interpolna osoba, podršku možeš dobiti kroz:

Grupe samopodrške koju organizuje Asocijacija Spektra, svakog drugog četvrtka u 18:00h. Grupa se bavi pitanjima samoprihvatanja, identiteta, tijela, seksualnosti, partnerskih veza, porodice, diskriminacije u društvu, razvijanjem mehanizama za odbranu od nasilja i diskriminacije i svim drugim temama koje su od značaja za transrodne i rodno varijantne osobe.

Kontakt: Jovan Ulićević,
jovan.spektra@gmail.com,
067/135-205

Individualne vršnjačke konsultacije podrazumijevaju vršnjačko savjetovanje sa trans aktivistima/kinjama Asocijacije Spektra na siguran i povjerljiv način u sigurnom prostoru. Konsultacije se obavljaju uživo, preko telefona i online.

Kontakt: Nikola Ilić,
nikolailic.spektra@gmail.com,
068/426-695

Druženja i sportske aktivnosti koje su zabavnog i društvenog karaktera, rekreativna i opuštajuća.

Kontakt: Dante Ognjanović, dante.spektra@gmail.com, 069/967-771

Kontakt: Nikola Ilić, nikolailic.spektra@gmail.com, 068/426-695

Facilitacija pristupa zdravstvenim uslugama koju pruža Asocijacija Spektra, a koja obuhvata olakšavanje pristupa medicinskim stručnjacima/kinjama koji/e imaju iskustva u radu sa trans osobama, pružanje pratnje i podrške tokom traženja zdravstvenih usluga, kao i pružanje podrške tokom samog procesa prilagođavanja pola.

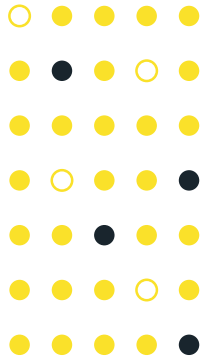
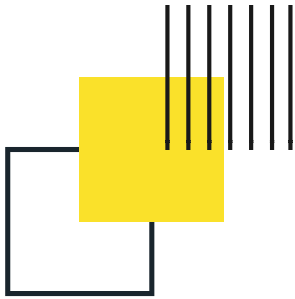
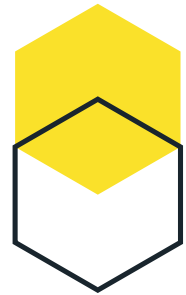
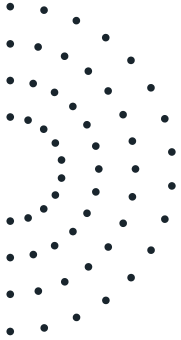
Kontakt: Jovan Ulićević, jovan.spektra@gmail.com, 067/135-205.

Podrška prilikom prijave nasilja i/ili diskriminacije koju pruža takođe Asocijacija Spektra, i podrazumijeva učestvovanje u ulozi zastupništva i/ili povjerljivog lica, ali i pružanja podrške osobi u odnosu na konkretni slučaj.

Kontakt: Jovan Ulićević, jovan.spektra@gmail.com, 067/135-205.

Besplatna pravna pomoć koju pruža LGBTIQ Asocijacija Queer Montenegro, a kroz koju LGBTIQ osobe mogu dobiti besplatno pravno savjetovanje i zastupanje u svim slučajevima nasilja i diskriminacije koje uključuje seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje i/ili polne karakteristike.

Kontakt: Danijel Kalezić,
danijel@queermontenegro.org,
067/309-399

www.asocijaciaspektra.org

 [asocijacija.spektra](https://www.facebook.com/asocijaciaspektra)

 [asocijacija.spektra](https://www.instagram.com/asocijaciaspektra)

 [AsocijacijaSpektra](https://www.youtube.com/AsocijacijaSpektra)

ZNAJ SVOJA PRAVA

CRNA GORA
Ministarstvo za ljudska i
manjinska prava

